

JUNI / RADIO

Medie
världen
Premium

Analys/Johan Lindström

Slaget om DAB

Det blir ingen övergång till DAB-radio. Kulturminister Alice Bah Kuhnke menar att det för närvarande innebär för stora oklarheter. Johan Lindström har kartlagt sakfrågorna och aktörerna bakom beslutet.

» Kulturminister Alice Bah Kuhnke har stoppat DAB-projektet. För närvarande är det förenat med för stora oklarheter menar hon.

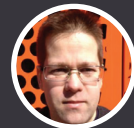
Frågan har beretts på kulturdepartementet under våren och för en månad sedan var kulturutskottet på besök för att få en genomgång av läget. Då hade departementet ännu inte gjort någon analys av remissvaren och Riksrevisionens rapport, men lovade att återkomma till utskottet. Nu är analysen klar och departementet har beslutat att dra i handbromsen. Något som fick Sveriges Radios vd Cilla Benkö att reagera. Hon menar att beslutet att skjuta utbyggnaden av ett digitalt marknät på framtiden är olyckligt.

"Vi ser i länder, som till exempel Norge och Danmark, där det digitala marknätet används med full kraft i en konkurrensutsatt marknad, att radiolyssnandet ökar både när det gäller användare och tid. Det beror på att radiopubliken har fått nya och spännande kanaler att lyssna till. Motsvarande ökning av lyssnandet kan vi inte se i Sverige", menar Cilla Benkö.

Vid Miljöpartiets kongress beslutade partiet att motsätta sig en nedsläckning av FM-sändningarna. Men samtidigt sade kongressen nej till att stoppa DAB-sändningarna. Partiets mediepolitiska talesperson Niclas Malmberg anser att DAB-frågan efter Miljöpartiets beslut måste tas bort från dagordningen resten av mandatperioden.

Kulturminister Alice Bah Kuhnke säger att regeringen tar beslut kollektivt och att det som hände på kongressen var ett förtydligande av Miljöpartiets politik. Nu är utbyggnaden av det digitala marknätet lagd på is. Sannolikt för hela mandatperioden.

JOHAN LINDSTRÖM

Redaktör för Radio-nytt.se och skriver även internationella radionyheter för Radiointelligence.com. Började bevaka radio 1991 i musikbransch-tidningen Topp 40 och fortsatte senare i efterföljaren Musikindustrin. Har även varit svensk korrespondent för Music & Media och nordisk korrespondent för Media & Marketing.

**Medie
världen**
Premium

I december förra året presenterade "branschsamordnaren" Nina Wormbs en plan för hur digitaliseringen av radion skulle gå till. DAB-planen, som har gjorts efter dialog med radiobranschen, gick ut på att digitala radiosändningar startar med tekniken DAB+ i slutet av 2016 och att FM-sändningarna för alla utom närradion avslutas 2022. I förslaget ingick att Sveriges Radio fick låna pengar från Riksgälden för parallellsändningarna under övergången och tillförs ett extra ekonomiskt tillskott för nya radiokanaler, samtidigt som reklamradion får sina FM-tillstånd förlängda och sina koncessionsavgifter avskaffade.

DAB-planen har fått kritik från flera remissinstanser och även från Riksrevisionen, som har granskat digitalradiofrågan. Det är visserligen en minoritet av remissinstanserna som är negativa till förslaget, men enligt DAB-motståndarna kommer kritiken från de tyngsta instanserna.

Något som bidrar till osäkerheten är oenighet om vad som är fakta på flera områden. Det gäller bland annat följande:

★ **YTTÄCKNING.** Sveriges Radios DAB-nät ska ha lika stor täckning som de nuvarande fyra FM-näten – det vill säga 99,8 procent av befolkningen och 90 procent av landets yta. För att klara det har Teracom uppskattat att det behövs 600 sändare utplacerade på lika många sändarstationer. Jens Zander på KTH, som har gjort en ekonomisk-teknisk analys på uppdrag av Riksrevisionen, säger att det inte räcker om man ska undvika områden utan radiomottagning. Det tillbakavisas av Teracom och av företaget Progira, som har analyserat beräkningarna från KTH. Sveriges Radio säger att de kommer att kräva minst lika bra täckning som på FM.

★ **REDUNDANS OCH KRISBEREDSKAP.** Vid ett avbrott på en av Sveriges Radios FM-sändare finns det alltid tre andra sändare som fortsätter att fungera. Om man i stället har en enda DAB-sändare blir det helt tyst i etern och det går inte att skicka ut viktiga meddelanden till allmänheten. Teracom säger dock att det ingår i planeringen att det ska finns reservsändare i DAB-näten, som därför får samma redundans som FM-näten. Dessutom beror de flesta sändningsstopp på elavbrott.

★ **FÖRSVARET.** Det svenska försvaret och NATO använder bland annat kanal 13 för kommunikationer med sina flygplan. Samma kanal är sedan 2010 avsatt för DAB i delar av Sverige, vilket skulle kunna leda till problem vid militära övningar eller krigssituationer. Försvaret vill ha en DAB-planering som gör det möjligt för DAB och militära kommunikationer att samexistera. Som förebild nämner Försvaret den planering som har gjorts i Norge och Danmark, där man också har placerat DAB på kanal 13. Försvaret använder även P2 för kommunikationer. Om FM-sändningarna släcks ned vill Försvaret ha en garanti för att de istället får tillgång till Sveriges Radios rikstäckande DAB-nät.

Reklamkanalernas bråk en orsak till varför det blev nej

I sitt remissvar skrev MTG att "Med hänsyn till marknadssituationen är det ... inte möjligt för MTG att medverka i en digitalisering enligt denna modell". Den Kinnevik-ägda stationen ville att tillståndet att sända DAB skulle auktioneras ut. Något som fick konkurrenten SBS Discovery att hota med att kräva staten på skadestånd om de inte skulle få behålla de 20-talet tillstånd som kanalen har fram till 2018.

Från regeringens sida var dock kravet att de kommersiella aktörerna skulle ha samsyn på frågan. Men Alice Bah Kunkhe kunde konstatera att det inte gick att få "I remissvaren från MTG och SBS Discovery Radio framkommer emellertid helt olika åsikter om hur de nuvarande tillstånden för analog kommersiell radio ska hanteras fram till släckningen av FM-nätet. I utredningens direktiv från den förra regeringen var det tydligt att en förutsättning för att kunna gå vidare med att lämna den analoga radion var att den kommersiella branschens företrädare var eniga, ett krav som nu alltså inte är uppfyllt."

Medie
världen
Premium

★ **FM-NÄTET.** DAB ger fler kanaler än FM-bandet med dagens frekvensplan. Men det går att frigöra fler frekvenser på FM, vilket Post- och telestyrelsen påpekar i sitt remissvar. 2008 kom Post- och telestyrelsen fram till två alternativ. Det första är att skapa ytterligare ett rikstäckande nät i dagens frekvensplan utan att påverka sändningsområdena för de nuvarande stationerna. Det skulle kosta 255–385 miljoner kronor. Det andra är en total omplanering av FM, vilket skulle ge plats ytterligare några kanaler men samtidigt påverka andra kanalers sändningsområden, kosta upp till 755 miljoner och ta cirka fem år. En sådan omplanering av FM har gjorts i Nederländerna och var på gång även i Danmark, där man dock i stället valde en utbyggnad av DAB. PTS har inte gjort någon ny analys av möjligheterna på FM men säger att förutsättningarna för fler kanaler på FM är bättre nu än 2008, eftersom PTS har vidareutvecklat beräkningsmetoder och koordineringen med grannländerna. Något som skulle underlätta det ytterligare är enligt PTS en förändring av reklamradions sändningsområden.

Kritiken i remissvaren och i Riksrevisionens rapport har skapat osäkerhet bland politikerna om DAB-projektet. Det finns invändningar mot DAB-planen även i partier som tidigare varit för en digitalisering. De frågetecken som har kommit fram måste rätas ut, anser flera politiker i kulturutskottet. Regeringen kommer nu att följa den internationella utvecklingen med ett fokus på Norge, där alla radiostationer (utom lokala utanför storstäderna) lämnar FM 2017. Om det går bra med övergången i Norge, lär frågan kunna bli aktuell för ett nytt ställningstagande i Sverige om några år. DAB kommer också att diskuteras när konstitutionsutskottet i höst tar upp Riksrevisionens granskning av digitalradiofrågan.

NYCKELPERSONER – PÅ JA-SIDAN

Per G Borgå,

produktchef för radio på Teracom, där han har arbetat sedan 1991. Har ägnat mycket tid åt DAB-frågan och sitter i styrelsen för World DMB, som arbetar för DAB-utbyggnad internationellt.

Kerstin Brunberg,

tidigare Sveriges Radio-ud och nu ordförande för Statens kulturråd och gästprofessor vid JMG i Göteborg. Tydlig DAB-förespråkare som har skrivit flera debattartiklar där hon förespråkade en digitalisering av radion.

Cecilia Roos,

ansvarig för samhällskontakter på Sveriges Radio. Ett viktigt uppdrag har varit att skapa politiskt stöd för den digitaliseringsplan som Sveriges Radio varit med att utveckla. Direktionsadministratören Bengt Arwén har också varit involverad i det arbetet.

Henrik Toremark,

var som moderat stabschef på kulturdepartementet med om att utforma den borgerliga regeringens politik kring digitalradion, som resulterade i att en utredare med radio-branschen tog fram ett förslag till övergång från FM till DAB. 2012 värvades han till MTG som chef för public affairs.

Nina Wormbs,

teknikhistoriker och universitetslektor på KTH med specialinriktning på informations-samhällets infrastruktur och konflikter om ny medieteknik. Fick 2013 i uppdrag av alliansregeringen att tillsammans med radiobranschen utforma en plan för radiodigitaliseringen. Presenterade sitt förslag i december förra året och argumenterade för det – bland annat i en debattartikel.

**Medie
världen
Premium**

Mest återhållsamma med att kommentera frågan är kulturpolitikerna i Socialdemokraterna och Moderaterna. Folkpartiet och Vänsterpartiet är tydliga med sitt stöd för DAB, medan Miljöpartiet och Sverigedemokraterna är mest emot. Så här ser åsikterna ut i de åtta riksdagspartierna:

Socialdemokraterna:

» Sedan kulturministern Leif Pagrotsky stoppade DAB för tio år sedan har Socialdemokraterna blivit mer positiva till en digitalisering. Det sägs också att Socialdemokraterna ofta lyssnar på public service-bolagens åsikter, vilket skulle tyda på att partiet vill ha en digitalisering. Den mediepolitiska talespersonen Gunilla Carlsson, som även är vice ordförande i kulturutskottet, vill inte svara på hur hon ställer sig till frågan idag.

Moderaterna:

» Det var en moderat kulturminister som gav uppdraget att ta fram en branschförankrad plan för DAB-utbyggnaden och FM-släckningen. Men Per Bill, som sedan valet är partiets mediepolitiska talesperson, har ännu inget besked att ge om Moderaternas aktuella linje i frågan. Han säger dock att han månar om skattebetalarnas pengar och att det är viktigt att det finns både internet och marksändningar. Inför ett beslut om vilken teknik som ska väljas kommer han att lyssna noga på experter. Per Bill konstaterar också att regeringen har ansvaret att bereda frågan och att ge både Sveriges Radio och reklamradio ett besked i "relativ närtid".

Sverigedemokraterna:

» Sverigedemokraterna har en tydligt negativ hållning i DAB-frågan. Partiet har lämnat in flera motioner där de motsätter sig en digital utbyggnad och en släckning av FM-sändningarna. Aron Emilsson, som är mediepolitisk talesperson, säger att de frågor som lyfts fram i Riksrevisionens rapport är av så stor samhällsvikt att de måste få ett svar och en trygg lösning innan en eventuell övergång till digitalradio kan övervägas.

Miljöpartiet:

» Motståndet mot en övergång från FM till DAB är stort inom Miljöpartiet och finns bland annat i partiets nätverk för medier och it. Niclas Malmberg, som är mediepolitisk talesperson, har inget emot att reklamradion sänder DAB, men konstaterar att reklamradiobolagen inte är eniga om deras nuvarande FM-tillstånd ska förlängas eller utlysas på nytt. Det betyder enligt Malmberg att utredaren Nina Wormbs har misslyckats eftersom hennes uppdrag var att samla branschen. De frågetecken Försvarmakten lyfter i sitt remissvar innebär dessutom att det krävs en ny utredning om regeringen ändå vill gå vidare med en FM-släckning, säger Niclas Malmberg.

Allan Åberg, har arbetat med lobbying åt reklamradion sedan 2008. Startade för två år sedan byrån Paues Åberg Communications med Theodor Paues. Allan Åberg, som har en bakgrund som folkpartistisk kommunpolitiker, arbetar i dag åt Sveriges största reklamradiobolag SBS Discovery Radio.

Mats Åkerlund, samordnare för digitalradiofrågor på Sveriges Radio och har därmed det övergripande ansvaret för DAB-projektet på SR. Som ordförande för den europeiska public service-organisationen EBU:s "New Radio Group" har han omfattande internationella kontakter.

– PÅ NEJ-SIDAN

Gunnar Bergvall, arbetade på Esselte och Bonnier på 60- och 70-talen, senare grundare av TV4 och Eurosport Nordic. I dag är han konsult, investerare och styrelseledamot inom media och IT. Tog tillsammans med Christer Hederström initiativ till Public service-rådet, där han är ordförande. Har skrivit flera debattartiklar i dagspressen där han motsätter sig att ersätta FM med DAB.

Patrik Fältström, forsknings- och utvecklingschef på företaget Netnod med bakgrund på KTH och med uppdrag i ICANN. Fanns på 00-talet med i regeringens IT-politiska strategigrupp. Är kopplad till Miljöpartiets IT- och mediegrupp, ordförande för Swedish Network Users Society och dessutom ledamot av IVA:s avdelning för informationsteknik.

Centern:

» Centern deltog i förra regeringens beslut att bygga ut digitalradion. Inför partistämman i september har det dock kommit ett par motioner som vill stoppa FM-släckningen. Den mediepolitiska talespersonen Per Lodenius, som är för en digitalisering, säger att partistyrelsen ska ta fram ett beslutsförslag och att det skickas till medlemmarna i augusti. Partiet kommer att kräva att yttäckningen oavsett teknik måste vara lika bra som dagens FM-radio. Vid ett teknikbyte ska det finnas rimlig tid för invånarna att byta ut mottagarna och innehållet ska ge ett mervärde för lyssnarna.

Vänsterpartiet:

» Vänsterpartiet är positivt till en DAB-utbyggnad, enligt en debattartikel som den mediepolitiska talespersonen Rosana Dinamarca nyligen skrev i partianknutna Flamman. En övergång från FM till DAB måste dock vara genomtänkt och ske när många har börjat lyssna på radio via en DAB-mottagare. Det är viktigt att det finns en god finansiering för teknikutveckling och programutbud och till information. Hon säger samtidigt att hon har tagit intryck av Riksrevisionens rapport och att det finns frågetecken som måste rätas ut, bland annat kring täckning och beredskap.

Folkpartiet:

» I Digitalradioutredningen 2004 var Folkpartiet det enda partiet som motsatte sig en digitalisering, vilket var i linje med partiets motstånd till marksänd digital-tv. När Leif Pagrotsky året därpå pausade DAB-projektet KU-anmäldes han av Folkpartiet för att inte ha stoppat DAB tidigare. I ett radiopolitiskt program som skrevs av Christer Nylander 2011 hade partiet bytt linje och var klart för digitalradion. Folkpartiet anser nu att en digitalisering av radion är nödvändig, att eventuella problem som yttäckning och annan tillförlitlighet kan lösas och att ett beslut om FM-släckning krävs för att driva marknaden. Bengt Eliasson, som är kulturpolitisk talesperson, ser inget behov av ytterligare utredning, men det kan krävas en genomförandeplan och en rad uppdrag till olika myndigheter och experter för att lösa problemen.

Kristdemokraterna:

» Kristdemokraterna har tidigare stött en utbyggnad av DAB, men partiets mediepolitiska talesperson Lars-Axel Nordell är mer tveksam i dag. Bland annat pekar han på att ungdomar alltmer lyssnar på andra digitala plattformar. Det finns också flera frågetecken, bland annat från Riksrevisionens granskning, som kräver kompletterande arbete och en ordentlig analys. Det gäller exempelvis samhällsskydd och säkerhetsfrågor.

Christer Heder-

ström, tidigare tjänsteman på kulturdepartementet och utredare i mediefrågor, senare aktiv inom en europeisk när-radioorganisation. Medlem av Miljöpartiets medie- och IT-grupp. Startade tillsammans med TV4-grundaren Gunnar Bergvall Public servicerådet. Står även bakom Digital Radio Sweden, med en sajt om digitalradio och planer att testsända med digitalradiotekniken DRM i Sverige.

Leif Pagrotsky, stop-

pade DAB-utbyggnaden för tio år sedan som socialdemokratisk kulturminister och gick därmed emot både radiobranschen och en nästan enig parlamentarisk utredning. Är fortfarande en av de mest kända kritikerna till DAB-projektet och deltar i debatten genom artiklar i dagstidningar och inlägg på sociala medier.

Jens Zander, KTH-

professor i radiosystemteknik och rektor för Skolan för informations- och kommunikationsteknik i Kista. Tidigare DAB-entusiast, men tog senare ställning mot tekniken. Sitter i styrelsen för PTS, är adjungerad forskningschef på FOI och ledamot i IVA. Fick i uppdrag av Riksrevisionen att göra en teknisk analys av den föreslagna DAB-utbyggnaden.

Margareta Åberg,

riksrevisor på Riksrevisionen. I den granskning av digitalradion som Riksrevisionen gjorde på eget initiativ riktades hård kritik mot hur frågan har skötts och Riksrevisionen rekommenderade i sin rapport i april att FM-sändningarna inte ska släckas ned.

